

mogoče najti slovnične napake, med njimi je najopaznejša neuporaba dvojine, kar je pogost pojav pri slovenskih piscih. Najbolj pogrešamo natančno analizo konstitucij, pa tudi medsebojno primerjavo, saj bi to naredilo knjigo bolj popolno. Sama knjiga je sicer dragocen prispevek za srednjeveško žensko redovništvo, vendar pa žal, razen med stroko, verjetno ne bo našla večje pozornosti med bralstvom. Avtorju je treba čestitati, da se je sploh lotil tega dela, saj nekaterim pomeni dragocen vir pri raziskovanju ženskega redovništva na Slovenskem, ki je bilo doslej po krivici zapostavljeno.

V knjigi najdemo tudi prevod članka "Priporočila za izdajanje zgodnjenooveških besedil", ki ga je prevedel France Baraga in je izšel leta 1981 v reviji Arhiv za zgodovino reformacije (*Empfehlungen zur Edition frühneuzeitlicher Texte der Arbeitsgemeinschaft außeruniversitärer historischer Forschungseinrichtungen*, v: *Archiv für Reformationsgeschichte* 72 (1981), 299-315). Vzpodbuda zanje so bili zgodovinski dnevi v Regensburgu leta 1972 in Braunschweigu leta 1974. Nastala pa so v želji, da se čimbolj poenoti izdajanje virov za novejšo nemško zgodovino.

Jure Volčjak

50 let Srednje šole v Ajdovščini, zbornik, Srednja šola "Veno Pilon" Ajdovščina, Ajdovščina 2001, 264 strani

Leto 2001 je bilo za ajdovsko srednjo šolo (z vsemi njenimi predhodnicami) čas praznovanja petdesetletnega jubileja.

Že kar častitljiva obletnica je dala šoli povod, da je pripravila vrsto prireditev, med katerimi so bile morda najbolj odmevne okrogle mize in predavanja, na katerih so sodelovali posamezniki, ki so dosegli ugledne položaje v svojih poklicih in so nekoč "drsali šolske klopi" ajdovske gimnazije ali katere od njenih predhodnic ter še nekateri, ki so bili ali so še kakorkoli povezani s to šolsko ustanovo.

Morda ni odveč ponovno zapisati, da ima ob vsakem praznovanju jubilejev katerekoli skupnosti, ustanove ali posameznika (zlasti pa tistih z okroglo dvo- ali večmestno številko), velik in trajen pomen priprava in izdaja jubilejne publikacije. Z njo morejo ljudje, ki so ji bili ali so kakorkoli blizu, dobiti nekaj oprijemljivega, kar jim obudi zgodovinski spomin in v čemer se tako ali drugače tudi "najdejo", zgodovinarji in drugi pa običajno koristen pripomoček, s katerim je pokrita še ena bela lisa zgodovinopisja (v našem primeru seveda krajevnega). Tudi na ajdovski srednji šoli, ki od leta 1970 nosi ime po znanem ajdovskem umetniku Venu Pilonu, niso zamudili priložnosti za pripravo jubilejnega zbornika.

Kar zajeten zbornik ima po uvodnih prispevkih šest temeljnih poglavij: o zgodovini šole, o ravnateljih, o šolskih dejavnostih, spomine učiteljev in spomine

dijakov ter seznama zaposlenih in dijakov. Knjigo bogatijo odlične dokumentarne fotografije in reprodukcije slik Vena Pilon, očarljive in nadvse sporočilne pa so karikature Iva Kovača v poglavju spominov učiteljev.

V tej kratki predstavitvi se želim nekoliko ustaviti le pri poglavju, ki nosi naslov *Sprehod skozi preteklost srednje šole v Ajdovščini* in njegovi avtorici.

Napisala ga je kolegica, arhivska svetovalka v novogoriškem pokrajinskem arhivu *Vlasta Tul*, ki je v zadnjih letih opravila veliko raziskav o šolski zgodovini na severnem Primorskem. Ukvarjanje s šolsko preteklostjo na tem območju je pravzaprav njena službena naloga, saj je prevzela in obdelala že veliko arhivskih fondov šolstva in o tem tudi že pripravila več referatov in objav, a tudi poklicna ljubezen – in za to njeno dejavnost ji nikoli ni žal mnogih raziskovalnih ur izven običajnega delovnega časa. Svoje izsledke je objavila v razstavnih katalogih, strokovnih člankih v različnih revijah in zbornikih kakor tudi v samostojnih publikacijah. Njena objavljena dela, v večini tudi dokaj obsežna, imajo vrednost še zlasti zaradi tega, ker so takorekoč brez izjeme pripravljena največ na podlagi natančnega proučevanja in analize zgodovinskih virov prve roke, torej arhivskega gradiva. Iz naštetih naslovov je razvidna pestrost vsebin, s katerimi se je ukvarjala v zadnjih letih:

Šolske kronike (1990, 1992), *Šole in arhivi* (1992), *Šolske kronike – da ali ne?* (1993), *Šolska praznovanja skozi čas* (1994), *Šola pred domačim pragom – o preteklosti šolstva v Št. Vidu–Podnanosu do 1966* (1996), *50 let glasbene šole Vinka Vodopivca Ajdovščina* (1998), *Dijaški dom Tolmin 1919–1999* (1999), *Briške šole pred sto leti* (1999), *Izobraževanje odraslih v okviru društev na Goriškem v obdobju med obema vojnama* (1999), *Izobraževanje odraslih v okviru društev od 1850 do prve svetovne vojne* (2000), *Dekleta in šola na širšem goriškem območju* (2000), *100 let vrta v Solkanu* (2000).

Tudi obsežen prispevek v zborniku ajdovske srednje šole (na straneh 23–87) ima odlike njenih dosedanjih del s tega področja: veliko zbranega gradiva, njegova natančna analiza in sintetični povzetek v objavljenem besedilu, mnogo podrobnosti in zanimivih podatkov, podkrepljenih z izčrpnimi opombami. V obravnavanem prispevku je opomb kar 151, iz katerih je takoj mogoče razbrati, da je glavnino vsebine zajemala iz arhivskega gradiva, ki ga ima na voljo kar pri roki, saj ga je sama v glavnem tudi obdelovala, ostalo pa je črpala iz še nekaterih fondov "v hiši", pa tudi iz drugih virov in literature. Povedati je treba, da je v novogoriškem arhivu "šolsko gradivo" tako po številu fondov kakor tudi po količini gradiva že zelo zajetno in skorajda zaokroženo. Med njim sta tudi obsežna fonda ključnega pomena za obravnavano raziskavo, Ekonomska srednja šola Ajdovščina in Gimnazija Ajdovščina, pa tudi fondi upravnih organov za področje šolstva nudijo veliko gradiva za zgodovinopisje o šolstvu na tem območju Primorske.

K pripravi prispevka in njegovi dokončni ubeseditvi je avtorica pristopila s posebnim odnosom, saj je bila tudi sama dijakinja ajdovske gimnazije pred tremi

desetletji. Iz sklepnega odstavka je to še prav posebej razvidno.

Vsebina prispevka zajema široko snov, ki bralca vodi k preglednosti dogajanja na področju srednjega šolstva v Ajdovščini ne samo v ožjem času petdesetletnega delovanja šole – jubilanke, ampak, jedrnat in zgoščeno, tudi v starejši zgodovini (*Čas pred prvo svetovno vojno, V italijanski državi*), podrobno pa v obdobju po drugi svetovni vojni (*Prvo obdobje po drugi svetovni vojni, Nižja gimnazija Ajdovščina 1945/46 – 1957/58, Vajenska šola za razne stroke Ajdovščina 1945/46 – 1958/59*).

Osrednji del besedila je seveda namenjen predstavitvi zgodovine ajdovske srednje šole od leta 1951, ko je bila ustanovljena samostojna gimnazija na višji stopnji.

Avtorica je imela težavno in zahtevno delo, kajti v petdesetih letih se je zvrstilo ne malo reform in reorganizacij šolskega sistema, kar se je odražalo tudi v ajdovskem srednjem šolstvu. Že glavni naslovi poglavij izpričujejo izjemno gostoto sprememb v srednješolskem "organogramu v Ajdovščini" za čas petih desetletij (*Gimnazija Ajdovščina 1951/52 – 1958/59, Ekonomska srednja šola 1957/58 – 1967/68, Zopet Gimnazija Ajdovščina 1964/65 – 1972/73, Šolski center Ajdovščina 1973/74 – 1980/81, Srednja gradbena šola Veno Pilon 1981/82 – 1984/85, Srednja gradbena in naravoslovna šola Veno Pilon 1985/86 – 1991/92, Srednja šola Veno Pilon 1992/93 -*), ki je znotraj poglavij še razčlenjen s predstavitvijo različnih programov in smeri in nazorno prikazan s posebnim grafikonom. Avtorici gre zasluga, da je to dokaj

zamotano zgodovino pregledno predstavila. Bralec bo vsekakor lahko prepoznal, da je bilo celotno obdobje petdesetih let pravzaprav prizadevanje in boj za pridobitev in ohranjanje prave gimnazije (ki je bila, kakor je znano, s strani političnih forumov, večkrat označena kot preveč elitna šola, nekaj časa v socializmu celo nezaželena), vsi ostali šolski programi pa so bili bolj ali manj začasni in posledica (pre)številnih reform šolstva, ki so se lomile na plečih dijakov in profesorjev.

V sklepnem besedilu je avtorica zapisala, da je objektivno pisanje običajno povezano tudi z določeno časovno odmaknjenostjo dogodkov, zato se je nekoliko bolj osredotočila na starejše obdobje petdesetletnega delovanja šole, za katerega je imela na razpolago več virov. To sicer bralcu ne daje prav posebej v oči, razumljiva pa je njena napoved, da bo novejši čas ajdovske srednješolske zgodovine "potem, ko bomo razbremenjeni današnje vsestranske vpletenosti vanj, gotovo doživel še podrobnejše zgodovinske raziskave".

Pa še tole. V priznanje in najbrž tudi v zadoščenje je bilo avtorici povabilo na predavanje ob koncu jubilejnih prireditev šole. Z njim je njeno zgodovino na drugačen način (predvsem s pomočjo posebnih zanimivosti) predstavila sedanjim dijakom in profesorjem šole, ki so se tako neposredno srečali z ustvarjalko temeljite študije ajdovske srednješolske zgodovine.

Jurij Rosa